

KOMPARATIVNE PREDNOSTI I IZVOZNA KONKURENTNOST HRVATSKE PRERAĐIVAČKE INDUSTRIJE

Buturac, Goran

Source / Izvornik: **Economic research - Ekonomska istraživanja, 2008, 21, 47 - 59**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:213:723485>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-07-30**

Repository / Repozitorij:

[The Institute of Economics, Zagreb](#)

KOMPARATIVNE PREDNOSTI I IZVOZNA KONKURENTNOST HRVATSKE PRERAĐIVAČKE INDUSTRIJE

COMPARATIVE ADVANTAGES AND EXPORT COMPETITIVENESS OF THE CROATIAN MANUFACTURING INDUSTRY

ABSTRACT

The purpose of this paper is to explore the position of the Croatian manufacturing industry in international trade. The methodology of the paper is based on applying indicators of dispersion and concentration, comparative advantages, intra-industry trade specialization, horizontal and vertical specialization and export competitiveness. The paper consists of four parts: introduction, methodology, empirical results and conclusion. The greatest number of the sectors of manufacturing industry in Croatia does not have any comparative advantages in international trade. The analyses of export competitiveness shows a modest growth of export competitiveness of the engineering sector, the stagnation of chemical industry, the oscillation of shipbuilding industry and significant fall in the competitiveness of textile and clothing industry.

JEL: F14

Keywords: comparative advantages, export competitiveness, manufacturing, Croatia

1. UVOD

U radu se analizira hrvatska prerađivačka industrija u međunarodnoj razmjeni. Prerađivačka industrija još uvijek čini jednu od glavnih poluga rasta gotovo svake ekonomije. Sposobnost prilagodbi na način da se omogući ekspanzija izvoza i otklanjanje uskih grla posebno su značajne sa stajališta ostvarivanja kontinuiranog rasta. Dosadašnje teorijske spoznaje i empirijske potvrde idu u pravcu podrške otvorenim politikama međunarodne razmjene. Sve veća otvorenost nacionalnih ekonomija koja čini obilježje globalizacije nameće nove izazove razvoju prerađivačkog sektora. Mobilnost proizvodnje obilježena je razinom globalne konkurentnosti i potrebom za stalnim strateškim repozicioniranjem. Prerađivačka industrija u Hrvatskoj je krajem osamdesetih godina bila u boljoj situaciji od većine drugih tranzicijskih zemalja srednje i istočne Europe koje su bile pod većim utjecajem centralnog planiranja i sa slabije razvijenim poduzetništvom. S povlaštenim trgovinskim režimom Jugoslavije prema zemljama sadašnje EU razvijeni su odnosi s jakim europskim tvrtkama. Putem licenci i vlastitih istraživanja ostvarena je proizvodnja i izvoz razmjerno složenijih industrijskih proizvoda visoke dodane vrijednosti, posebice u djelatnostima strojogradnje i elektroindustrije. Značajan segment međunarodne razmjene, posebno izvoza odnosi se i na

* znanstveni suradnik, Ekonomski institut, Zagreb, Trg J. F. Kennedyja 7, 10000 Zagreb, e-mail: gbuturac@eizg.hr
Članak primljen u uredništvo: 25.06.2007.

tržište SEV-a. Dok su najnaprednije zemlje bivšega istočnog bloka, Češka i Mađarska, ostvarile znatan gospodarski napredak u proteklih petnaestak godina, hrvatska prerađivačka industrija je u mnogim proizvodnim nišama nazadovala, izgubivši tako početnu prednost pred gospodarski najrazvijenijim tranzicijskim zemljama.

Rad je podijeljen u četiri dijela. Nakon uvoda, u drugom dijelu je objašnjena metodologija istraživanja. Treći se dio rada odnosi na empirijsku analizu gdje su analizirani: disperzija i koncentracija, komparativne prednosti, razina specijalizacije u intraindustrijskoj razmjeni, horizontalna i vertikalna specijalizacija te izvozna konkurentnost. Četvrti je dio zaključak.

2. METODOLOŠKA OSNOVA

U empirijskoj se analizi stanja i razvoja prerađivačke industrije u međunarodnoj razmjeni koriste sljedeći pokazatelji:

- indeks entropije u svrhu analize disperzije i koncentracije;
- RCA pokazatelj za analizu komparativnih prednosti;
- GL indeks za analizu razine specijalizacije u intraindustrijskoj razmjeni;
- RUV pokazatelj za analizu horizontalne i vertikalne specijalizacije u međunarodnoj razmjeni;
- pokazatelj izvozne konkurentnosti.

Disperzija i koncentracija sektora (proizvoda) prerađivačke industrije u međunarodnoj razmjeni analizirana je primjenom empirijskih izračuna TEI pokazatelja (“Trade Entropy

Index”). Izračunava se prema sljedećoj formuli:
$$I_{xi} = \sum_j b_{ij} \ln \left(\frac{1}{b_{ij}} \right)$$

pri čemu vrijedi: $0 < b_{ij} < 1;$
$$\sum_j b_{ij} = 1$$

Udio izvoza pojedinog proizvoda prerađivačke industrije i u ukupnom izvozu prerađivačke industrije j je označen b_{ij} . Isto vrijedi i za uvoz.

Komparativne prednosti analizirane su primjenom RCA pokazatelja. Razvio ga je 1965. godine Balassa. Nalazi primjenu u mnogim radovima u području komparativnih prednosti u međunarodnoj razmjeni (Djankov, Hoekman, 1997.; Kaminski, Ng, 2001.; Yilmaz, 2005.; Landesmann, Wörz, 2006.). Izračunava se prema formuli:

$$RCA = \ln \left[\frac{X_i}{M_i} \right] \times \left(\frac{\sum_{i=1}^n X_i}{\sum_{i=1}^n M_i} \right) \times 100$$

pri čemu X predstavlja vrijednost izvoza dobara, dok je M oznaka za vrijednost uvoza. Indeks i označava pojedini proizvod odnosno proizvodnu grupu.

Pozitivne vrijednosti RCA pokazatelja za određenu proizvodnu grupu ukazuju da zemlja ima izražene komparativne prednosti u proizvodnji i razmjeni te grupe. Obrnuto, negativan predznak RCA pokazatelja upućuje da zemlja nema komparativne prednosti.

Za analizu razine specijalizacije u intraindustrijskoj razmjeni koriste se agregirani GL indeks i GL indeks po proizvodnim grupama. Metodologiju su izračuna GL indeksa razvili i primijenili Grubel i Lloyd (1975.).

Agregirani se GL indeks izračunava prema formuli:

$$GL = 1 - \frac{|x - m|}{x + m}$$

pri čemu je: GL= Grubbel-Lloydov indeks, x = vrijednost izvoza roba sektora, m = vrijednost uvoza roba sektora.

GL indeks po proizvodnim grupama se izračunava na sljedeći način:

$$GL_i = \frac{\sum_{i=1}^n (X_i + M_i) - \sum_{i=1}^n |X_i - M_i|}{\sum_{i=1}^n (X_i + M_i)}$$

GL_i je vrijednost Grubel-Lloydovog indeksa za grupu proizvoda i . X predstavlja vrijednost izvoza, a M vrijednost uvoza. Indeks se kreće u rasponu od 0 do 1. Veća vrijednost indeksa ukazuje na veću razinu specijalizacije u intraindustrijskoj razmjeni.

RUV pokazatelj koristi se za analizu horizontalne i vertikalne specijalizacije u intraindustrijskoj razmjeni. Izvorno ga je razvio Abd-el-Rahman (1991.). Nakon toga su napravljene izvedenice toga pokazatelja (Greenawy, Hine, Milner, 1994.). Predstavlja omjer jedinične cijene izvoza i jedinične cijene uvoza:

$$1 - \alpha \leq \frac{UVX_i}{UVM_i} \leq 1 + \alpha$$

UVX_i predstavlja jediničnu cijenu izvoza proizvodne grupe i , a UVM_i jediničnu cijenu uvoza. Parametar α naziva se koeficijentom disperzije. Vrijednost parametra može biti proizvoljna. U istraživanjima se najčešće fiksira na 0,15 (Algieri, 2003.; Reganati, Pittiglio; 2005.). Ako se vrijednost RUV pokazatelja nalazi unutar intervala (0,85;1,15), tada se radi o horizontalnoj specijalizaciji. Obrnuto, vrijednost ovog pokazatelja izvan navedenog intervala ukazuje na vertikalnu specijalizaciju. Ako je RUV pokazatelj manji od 0,85, tada prevladava uvoz velike dodane vrijednosti odnosno izvoz male dodane vrijednosti. Nasuprot tome, vrijednost RUV pokazatelja veća od 1,15 upućuje na izvoz velike dodane vrijednosti.

Izvozna konkurentnost analizirana je primjenom pokazatelja izvozne konkurentnosti (European Central Bank, 2005.; Yilmaz, 2005.; Landesmann, Würz, 2006.). Predstavlja omjer udjela izvoza proizvoda i na promatranom tržištu c i ukupnoga uvoza tog proizvoda od strane promatranoga tržišta c :

$$Ic_i(a, c) = \frac{EX_i(a, c)}{\sum_{i=1}^n IM_i(c)} \times 100$$

$EX_i(a, c)$ je izvoz proizvoda i zemlje a na tržište c . Ukupni uvoz proizvoda i od strane tržišta c označen je s $\sum_{i=1}^n IM_i(c)$.

3. EMPIRIJSKI REZULTATI

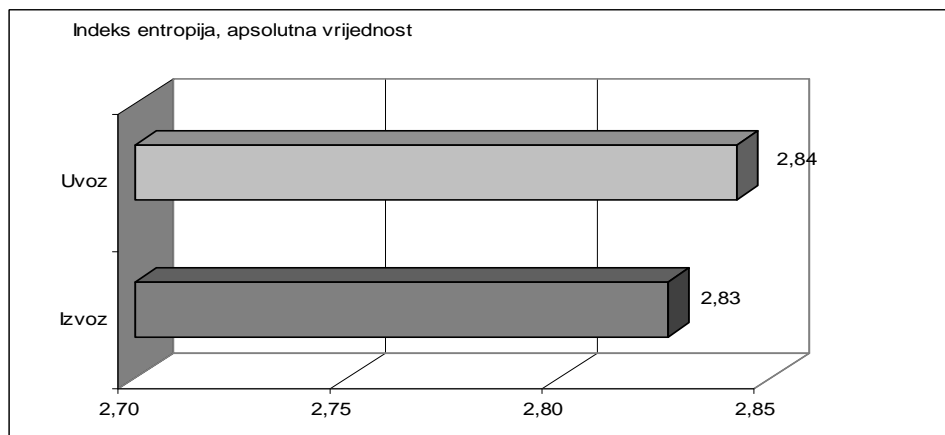
3.1. Disperzija i koncentracija

Trend je disperzije i koncentracije izvoza i uvoza prerađivačke industrije u Hrvatskoj bio uvjetovan procesom tranzicije, postojećim trgovačkim vezama, te naravno blizinom snažne gospodarske strukture – Europske unije. Međutim, dinamika promjena gospodarske strukture, integriranost i razina specijalizacije mogu također značajno utjecati na veću ili manju razinu koncentracije. Disperzija i koncentracija razmjene sektora (proizvoda) prerađivačke industrije analizirana je primjenom empirijskih izračuna TEI pokazatelja (“Trade Entropy Index”).

Empirijski izračuni indeksa entropije pokazuju nešto veću disperziju uvoza u odnosu na izvoz (slika 1.).

Slika 1.

Indeks entropije prerađivačke industrije u 2006. godini

Izvor: izračun autora.

Tri su sektora prerađivačke industrije koji imaju najveće udjele u ukupnom uvozu. Promatrajući kumulativno oni čine jednu trećinu uvoza prerađivačkog sektora. Njihovi udjeli u ukupnom uvozu prerađivačke industrije kreću se u rasponu od 10,0 do 12,0%. To su: proizvodnja strojeva i uređaja; proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda i proizvodnja motornih vozila. Izdavačka i tiskarska djelatnost ima najmanju zastupljenost u strukturi uvoza. To se može objasniti karakterom ove vrste djelatnosti: domaća proizvodnja koja je upućena na domaće tržište.

Najveća izvozna komponenta prerađivačkog sektora je brodogradnja. Njezin je udio u ukupnom izvozu prerađivačke industrije 13,0%. Nakon brodogradnje slijede djelatnosti čiji se udio u ukupnom izvozu nalazi u intervalu od 9,0 do 11,0%. To su: proizvodnja koksa i naftnih derivata; proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda i proizvodnja hrane i pića. Promatrajući veličinu i strukturu hrvatskog gospodarstva može se ustvrditi da su disperzija izvoza i uvoza na zadovoljavajućoj razini obzirom da niti jedan od proizvodnih sektora ne zauzima potpunu dominaciju u izvozu ili uvozu. Iako veća razina disperziranosti izvoza može imati pozitivne učinke na moguće rizike gubitka tržišta, ona istovremeno može ukazivati na nedovoljnu razinu specijalizacije u međunarodnoj razmjeni. Pogotovo ako se radi o maloj zemlji za koju se prema nalazima teorije očekuje veća razina specijalizacije u manjem dijelu

proizvodnih programa u kojima postoje komparativne prednosti i pogodnosti jačanja izvozne konkurentnosti.

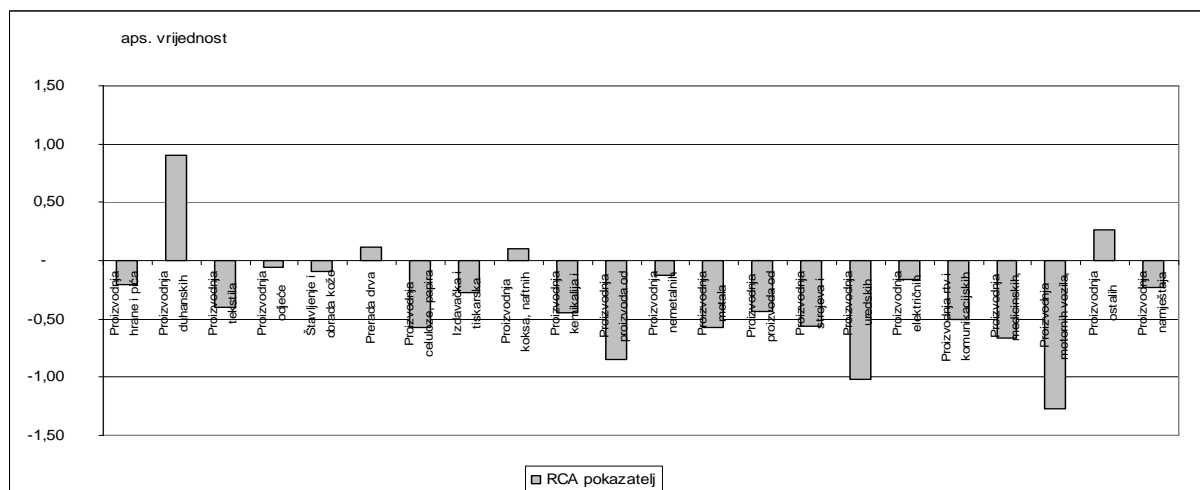
3.2. Komparativne prednosti

Sa stajališta ovog dijela analize postavlja se pitanje: dolazi li uslijed povećane otvorenosti i obujma razmjene proizvoda prerađivačke industrije i do očekivane pozitivne promjene strukture razmjene. Pozitivna promjena strukture međunarodne razmjene podrazumijeva promjenu komparativnih prednosti prema proizvodnim programima veće dodane vrijednosti, kao i veću razinu specijalizacije. U ovom se dijelu analizira pitanje promjene komparativnih prednosti, dok je problem specijalizacije razmotren u nastavku.

Od ukupno dvadeset i dva promatrana proizvodna sektora u 2006. godini, njih četiri ima izražene komparativne prednosti u međunarodnoj razmjeni (slika 2.). To su: proizvodnja duhanskih proizvoda, prerada drva, proizvodnja koksa i naftnih derivata i proizvodnja ostalih transportnih sredstava (brodogradnja). Navedene proizvodni sektori s izraženim komparativnim prednostima zauzimaju 28,7% ukupnoga izvoza prerađivačke industrije. Pri tome najveći dio vrijednosti izvoza otpada na brodogradnju.

Slika 2.

RCA pokazatelj sektora prerađivačke industrije u 2006. godini

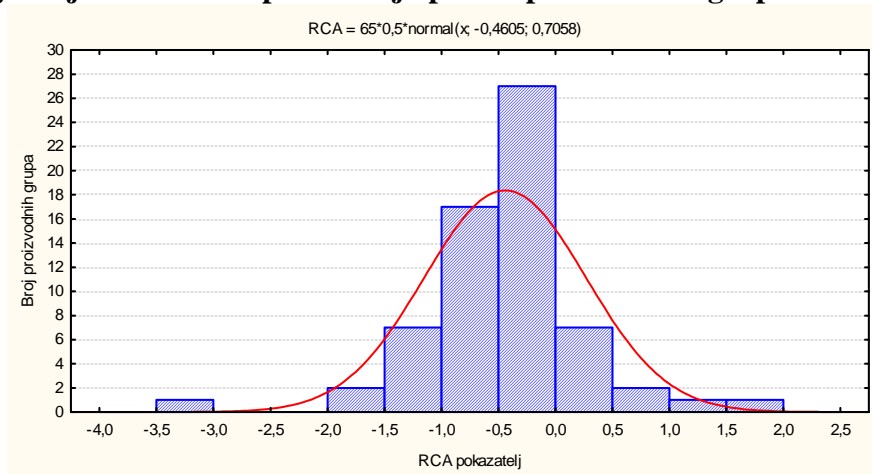
Izvor: izračun autora.

U svrhu dobivanja detaljnijih rezultata napravljena je analiza na nižoj razini agregiranosti podataka. Tako je u nastavku rada je, na slici 3., prikazana distribucija vrijednosti RCA pokazatelja prema proizvodima na razini dvije znamenke SMTK u 2005. godini, a u tablici 1. distribucija frekvencija. Razvidno je da najveći broj proizvoda prerađivačke industrije nema izražene komparativne prednosti u međunarodnoj razmjeni.

Od ukupno šezdeset i pet proizvodnih grupa, njih jedanaest imaju izražene komparativne prednosti, dok preostale pedeset i četiri grupe nemaju izražene komparativne prednosti. Komparativne su prednosti izražene kod sljedećih proizvoda: ribe (prerađevine); proizvodi od šećera; razni proizvodi za hranu; duhan i proizvodi od duhana; pluto i drvo; celuloza i otpaci od papira; metalne rude i otpaci od metala; gnojiva; ostala transportna sredstva (brodovi); odjeća i metalni novac.

Slika 3.

Distribucija vrijednosti RCA pokazatelja prema proizvodnim grupama u 2005. godini

Izvor: izračun autora.

Tablica 1.

Distribucija frekvencija RCA pokazatelja

	Frekvencija	Kumulativna frekvencija	Postotak (frekvencija)	Postotak (kumulativno)
$\leq -3,5$	0	0	0,00	0,00
-3,0	1	1	1,54	1,54
-2,5	0	1	0,00	1,54
-2,0	0	1	0,00	1,54
-1,5	2	3	3,07	4,61
-1,0	7	10	10,77	15,38
-0,5	17	27	26,15	41,53
0,0	27	54	41,53	83,07
0,5	7	61	10,77	93,84
1,0	2	63	3,07	96,92
1,5	1	64	1,54	98,46
2,0	1	65	1,54	100,00

Izvor: izračun autora.

Od navedenih proizvoda, brodovi su najznačajniji u strukturi izvoza Hrvatske. Potom slijede odjeća i prerada drva. Radi se proizvodima male dodane vrijednosti. Promatrajući rezultate analize navedene u tablici 1. može se ustvrditi da najveći broj proizvodnih grupa poprima vrijednosti RCA pokazatelja u rasponu od 0,0 do -0,5. Tu se ponajprije može govoriti o tradicionalnim hrvatskim izvoznim proizvodima poput: medicinskih i farmaceutskih proizvoda, proizvodnja namještaja, proizvodnja električnih strojeva, aparata i uređaja. Upravo u tim djelatnostima Hrvatska je imala komparativne prednosti prije početka tranzicijskog procesa. Korelacija između proizvodnih grupa s izraženim komparativnim prednostima i njihova udjela u strukturi izvoza postoji, no ona je slaba. Vrijednost koeficijenta korelacije je 0,30. To pokazuje da proizvodne grupe s izraženim komparativnim prednostima nemaju i najveću zastupljenost u strukturi izvoza. Izuzetak su brodovi.

3.3. Specijalizacija u intraindustrijskoj razmjeni

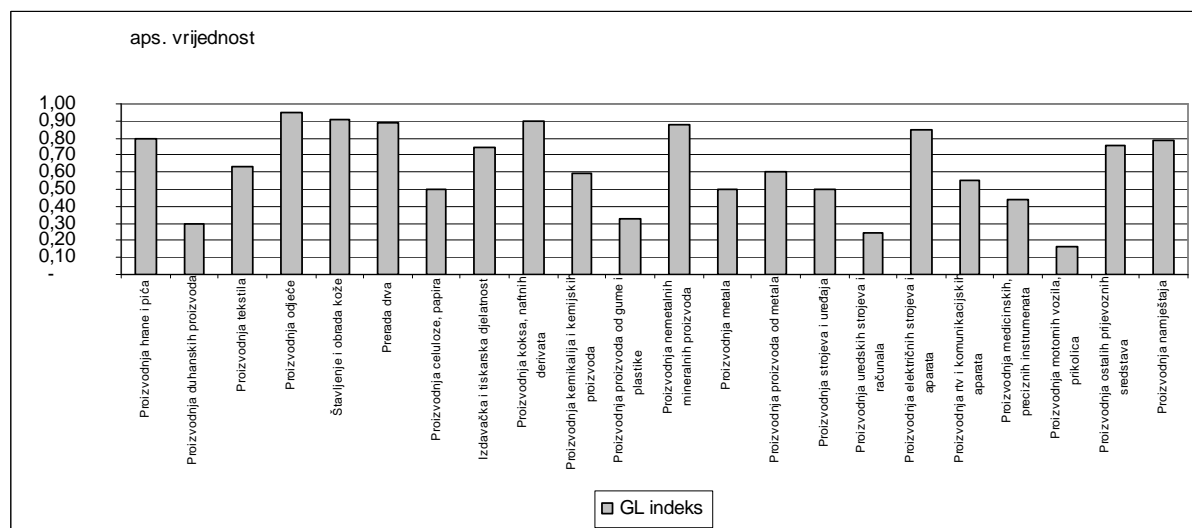
Intraindustrijska razmjena definira se kao istodobni izvoz i uvoz istih proizvodnih grupa unutar istog sektora. Uz otvorenost gospodarstva, specijalizacija može bit značajan indikator razine gospodarskih integracija. Dinamika razvoja intraindustrijske razmjene u tranzicijskim gospodarstvima posljednjih godina pobuđuje značajan interes istraživača (Kierzkowski, 2000.; Havlik, Landesmann, Stehrer, 2001.; Kaminski, Ng, 2001.).

Rast razine specijalizacije u intraindustrijskoj razmjeni predstavljao je brz i efikasan izlazak lokalnih poduzeća na međunarodno tržište. Upravo je rast specijalizacije bio jedan od osovina i pokretača gospodarskog razvoja najuspješnijih tranzicijskih zemalja. Na samom početku procesa tranzicije istočnoeuropskih zemalja iz centralno planskog sustava u tržišno gospodarstvo, optimalno iskorištavanje vlastitih resursa tih zemalja nije bilo dovoljno za uspješan izlazak i natjecanje na međunarodnom tržištu. Za stvaranje konkurentnih proizvoda postojali su vrlo visoki zahtjevi za odgovarajućim menadžmentom, specifičnim znanjima i vještinama, kao i primjenom visokih tehnologija. Ipak, dotadašnji razvoj i primjena tehnologije kod najrazvijenijih zemalja stvorili su nove mogućnosti za brzi gospodarski razvoj tranzicijskih zemalja. To se prije svega odnosi na fragmentaciju europskih odnosno svjetskih proizvodnih procesa. Veliki industrijski konglomerati pristupaju organizaciji proizvodnog procesa na način da pojedine faze odnosno dijelove proizvodnje obavljaju zasebna, autonomna poduzeća. Takav način proizvodnje omogućio je pojedinim poduzećima u tranzicijskim zemljama da se od lokalnih tržišta, restrukturiraju i okrenu ka integraciji u proizvodne lance velikih multinacionalnih korporacija. Istraživanja u području međunarodne razmjene pokazuju da je intraindustrijska razmjena najbrže rastući segment međunarodne razmjene. Prema grubim procjenama, ona čini 30,0% ukupne međunarodne razmjene (Aturupane, Djankov i Hoekman, 1997.; Kaminski, Ng, 2001.).

Empirijski izračuni indeksa specijalizacije po prerađivačkim sektorima prikazani su na slici 4.

Slika 4.

GL indeks sektora prerađivačke industrije u 2006. godini

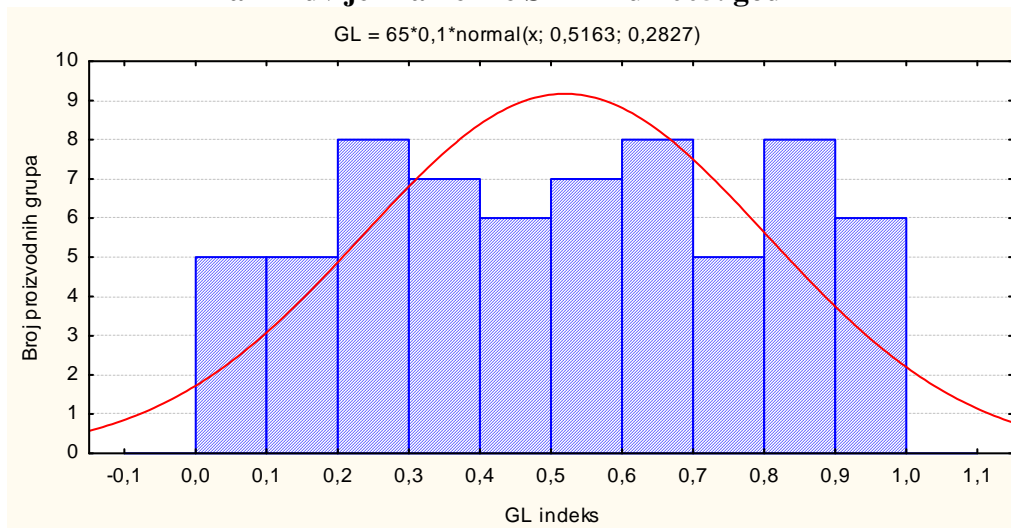
Izvor: izračun autora.

Vrijednosti GL indeksa pokazuju da od ukupno dvadeset i dva sektora prerađivačke industrije, njih četrnaest ima obilježje intraindustrijske specijalizacije, pet ih ima obilježje interindustrijske specijalizacije, dok je za preostala tri sektora razina specijalizacije u intra- i interindustrijskoj razmjeni na približno jednakoj razini ($GL=0,50$).

Za dobivanje potpunije slike o razini specijalizacije neophodno je analizirati vrijednosti GL indeksa na nižoj razini agregiranosti podataka. U tu je svrhu na slici 5. prikazana distribucija vrijednosti GL indeksa prema proizvodima prerađivačke industrije na razini dviju znamenki SMTK u 2005. godini. Niža razina agregiranosti podataka također pokazuje dominaciju specijalizacije u intraindustrijskoj razmjeni. Proizvodi u kojima je značajno naglašen spomenuti tip specijalizacije su: pogonski strojevi i uređaji, obuća, pokućstvo i dijelovi, proizvodi od nemetalnih minerala, plastične tvari u primarnim oblicima (tablica 3.). Vrijednosti GL indeksa za ove proizvode se nalaze blizu granične vrijednosti 1. Ovi proizvodi nemaju značajniji udio u strukturi izvoza ukupnog prerađivačkog sektora.

Slika 5.

Distribucija vrijednosti GL indeksa prema proizvodima prerađivačke industrije na razini dvije znamenke SMTK u 2005. godini

Izvor: izračun autora.

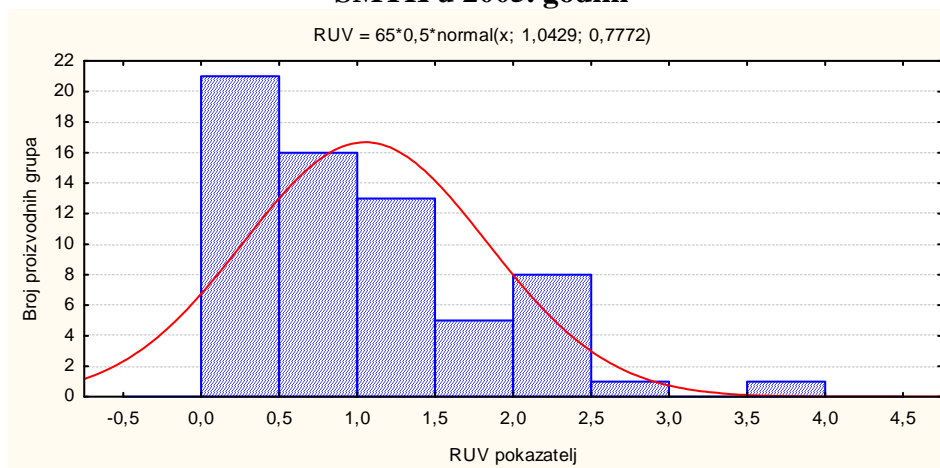
Interindustrijska specijalizacija je iznimno naglašena kod: tekstilnih vlakana i otpadaka, proizvoda od kaučuka, željeza i čelika. Ono što se može izdvojiti kao zaključak je činjenica da proizvodi koji imaju izrazito naglašenu specijalizaciju u intraindustrijskoj ili interindustrijskoj razmjeni nemaju značajniji udio u strukturi izvoza prerađivačke industrije. Drugim riječima, nema korelacije između razine specijalizacije i izvoznog značaja pojedinog prerađivačkog proizvoda.

3.4. Horizontalna i vertikalna specijalizacija

Nakon što su analizirane komparativne prednosti i razina specijalizacije postavlja se pitanje strukture međunarodne razmjene proizvoda prerađivačke industrije analizirajući ostvarene ekonomske koristi u međunarodnoj razmjeni. U tu svrhu je analizirana horizontalna i vertikalna specijalizacija u međunarodnoj razmjeni. Rezultati na slici 6. potvrđuju dominaciju proizvoda kod kojih prevladava horizontalna specijalizacija i vertikalna specijalizacija gdje je izvoz male dodane vrijednosti.

Slika 6.

Distribucija vrijednosti RUV pokazatelja prema proizvodima na razini dvije znamenke SMTK u 2005. godini

Izvor: izračun autora.

Od ukupno šezdeset i pet analiziranih proizvodnih grupa, njih petnaest imaju izraženu vertikalnu specijalizaciju i izvoz relativno velike dodane vrijednosti (tablica 2.). To su: meso i prerađevine od mesa; ribe i prerađevine; proizvodi od šećera; duhan i proizvodi od duhana; celuloza i otpaci od papira; metalne rude i otpaci metala; kameni ugljen, koks i briketi; koža, proizvodi od kože, krzna; proizvodi od pluta i drva; ostala transportna oprema (brodovi); pokućstvo i dijelovi; odjeća; obuća; električni strojevi, aparati, uređaji i medicinski i farmaceutski proizvodi.

Tablica 2.

Distribucija frekvencija RUV pokazatelja

	Frekvencija	Kumulativna frekvencija	Postotak (frekvencija)	Postotak (kumulativno)
<= 0,0	0	0	0,00	0,00
0,5	21	21	32,30	32,30
1,0	16	37	24,61	56,92
1,5	13	50	20,00	76,92
2,0	5	55	7,69	84,61
2,5	8	63	12,31	96,92
3,0	1	64	1,54	98,46
3,5	0	64	0,00	98,46
4,0	1	65	1,54	100,00

Izvor: izračun autora.

3.5. Izvozna konkurentnost

Izvozna konkurentnost prerađivačke industrije analizirana je primjenom empirijskih izračuna pokazatelja izvozne konkurentnosti. U tu je svrhu korišten omjer udjela izvoza proizvoda pojedinog gospodarskog sektora *i* na promatranom tržištu i ukupnoga uvoza tog proizvoda od strane promatranoga tržišta. Budući se najveći dio izvoza hrvatske prerađivačke

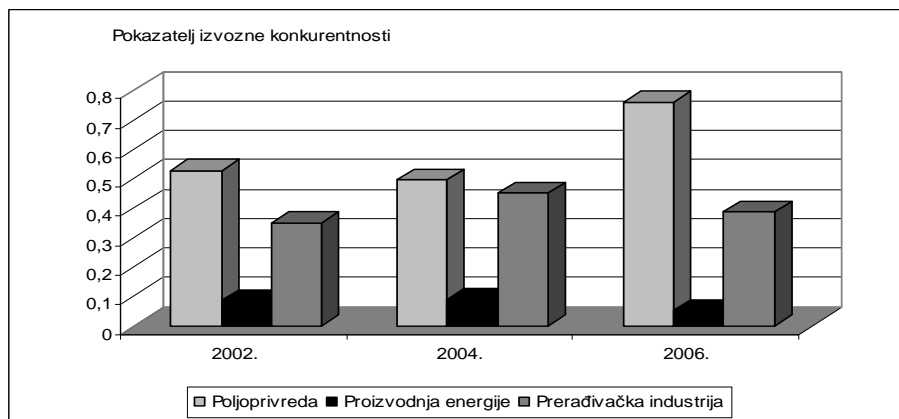
industrije odnosi na tržište EU 25, analizirana je izvozna konkurentnost sektora prerađivačke industrije upravo na tom tržištu.

Rezultati pokazuju da prerađivačka industrija u razdoblju od 2002. do 2006. godine nije znakovitije poboljšala razinu izvozne konkurentnosti na tržištu EU 25 (slika 7.). Istovremeno, poljoprivredni sektor pokazuje znatno bolju poziciju na tržištu EU u usporedbi s prerađivačkim sektorom.

Na slici 8. prikazana je usporedba pokazatelja izvozne konkurentnosti pojedinih sektora prerađivačke industrije. Uočljivo je da tradicionalne hrvatske izvozne djelatnosti poput brodogradnje (proizvodnja transportnih sredstava), strojogradnje, kemijske industrije i tekstilne i obućarske industrije pokazuju različite trendove promjene izvozne konkurentnosti. Tako se može zaključiti da je tekstilna i obućarska industrija doživjela u promatranom razdoblju značajan pad izvozne konkurentnosti. Suprotno, pozitivan trend rasta zabilježila je strojogradnja.

Slika 7.

Usporedba pokazatelja izvozne konkurentnosti prerađivačke industrije, proizvodnje energije i poljoprivrede

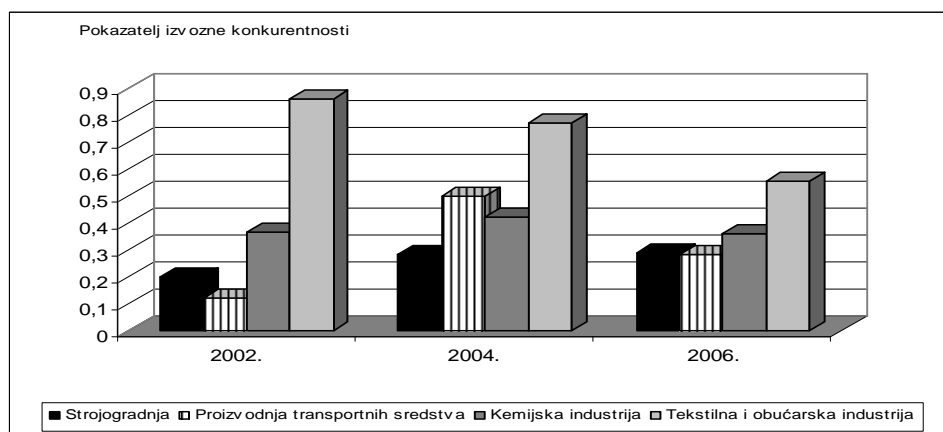

Izvor: izračun autora.

Značajnije oscilacije u kretanju vrijednosti pokazatelja izvozne konkurentnosti pokazuje brodogradnja (proizvodnja transportnih sredstva), što bi se moglo pripisati karakteru ove djelatnosti gdje je relativno duže razdoblje od sklapanja ugovora za proizvodnju do konačne isporuke i gdje je naglašena ciklus komponenta. Kemijska industrija nije značajnije promijenila razinu izvozne konkurentnosti od 2002. do 2006. godine.

Slika 8.

Usporedba pokazatelja izvozne konkurentnosti prerađivačke industrije s ostalim gospodarskim sektorima Hrvatske u 2006. godini

Izvor: izračun autora.

U usporedbi s drugim prerađivačkim sektorima, nakon tekstilne i obućarske industrije, kemijska industrija je na drugom mjestu po vrijednosti pokazatelja izvozne konkurentnosti.

4. ZAKLJUČAK

Međunarodna razmjena hrvatske prerađivačke industrije u posljednjih petnaest godina bila je obilježena procesima tranzicije gospodarstva, restrukturiranja i privatizacije, gospodarskih integracija i liberalizacije tržišta. Kod većine prerađivačkih sektora Hrvatska nema izražene komparativne prednosti u međunarodnoj razmjeni. Komparativne su prednosti izražene kod proizvodnje duhanskih proizvoda, prerade drva, proizvodnje koksa i naftnih derivata i proizvodnje ostalih transportnih sredstava (brodogradnja). U strukturi izvoza prevladava horizontalna specijalizacija i vertikalna specijalizacija pri čemu je izvoz male dodane vrijednosti. Najveće koristi ostvaruju se u razmjeni farmaceutskih proizvoda. Od 2002. do 2006. godine nije došlo do snažnijeg rasta izvozne konkurentnosti. Štoviše, kod mnogih sektora je zabilježena stagnacija ili pad izvozne konkurentnosti. Negativan je trend posebice bio izražen kod industrije tekstila i odjeće i industrije kože i obuće.

LITERATURA

Abd-el-Rahman, K., (1991.), Firms' Competitive and National Comparative Advantages as Joint Determinants of Trade Composition, *Weltwirtschaftliches Archiv*,127(1):83-97.

Algieri, B., (2004.), Trade Specialization Patterns: The Case of Russia, BOFIT Discussion Papers No. 19/2004, (Helsinki: BOFIT Institute).

Aturupane, C., Djankov, S., Hoekman, B., (1997.), Determinants of Intra-Industry Trade between East and West Europe, World Bank Policy Research Working Paper No. 1850, (Washington: World Bank).

Balassa, B., (1965.), Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage, *Manchester School of Economic and Social Studies*, 33(2):99-123.

- Bernard, A., Redding, S., (2007.), Comparative Advantage and Heterogeneous Firms", *Review of Economic Studies*, 74 (1): 31-66.
- Croatian Central Bureau of Statistics, 2007., www.dzs.hr.
- Djankov, S., Hoekman, B., (1997.), Determinants of the Export Structure of Countries in Central and Eastern Europe, *The World Bank Economic Review*, 11 (3): 471-487.
- EUROSTAT, (2007), (Comext, Statistical regime 4) <http://europa.eu.int//comm/eurostat>.
- European Central Bank, (2005.), Competitiveness and the Export Performance of the EURO Area, Occasional Paper Series, No. 30: 97.
- Fidrmuc, J., Fidrmuc, J., (2003.), Disintegration and Trade, *Review of International Economics*, 11 (3): 811-829.
- Frischtak, C., (1999.), Manufacturing, Competitiveness: Concept, Measurement Policies, in: *Competition and the World Economy* UNIDO, ed. F. Sercovich, Ch.-Y. Ahn, C. Frischtak, M. Mrak, H. Huegge, W. Peres, S. Wangwe, Edward Elgar, Cheltenham.
- Funke, M., Ruhwedel, R., (2005.), Export variety and economic growth in East European transition economies, *Economics of Transition*, 13 (1): 25-50.
- Gutierrez, E., (2006.), Export performance and External Competitiveness in the former Yugoslav Republic of Macedonia, IMF Working Paper, 261(06): 21.
- Havlik, Peter, (1999.), Trade and Cost Competitiveness of the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovenia, Vienna Institute for International Economic Studies, Vienna.
- IMF, (2007.), <http://www.imf.org/external/index.htm>.
- Kaminski, B, Ng, F., (2001.), Trade and Production Fragmentation: Central European Economies in EU Networks of Production and Marketing, Working Paper, DECRG-Trade, Worldbank, No: 2611.
- Lafay, G., (1992.), The Measurement of Revealed Comparative Advantages, in M. G. Dagenais and P. A. Muet (eds), *International Trade Modelling*, London: Chapman & Hall, pp. 209-234.
- Landesmann, M., Stehrer, R., (2003.), Evolving competitiveness of CEECs in an enlarged Europe, *Rivista di Politica Economica*, XCII (I-II): 23-87.
- Landesmann, M., Wörz, J., (2006.), The Competitiveness of CEE in a Global Context“, *The Vienna Institute for International Economic Studies*, Vienna
- Yilmaz, B., (2005), “The Foreign Trade Pattern and Foreign Trade Specialization in the European Union, *Eastern European Economics*, 43 (5): 77-103.
- Reganati, F., Pittiglio, R., (2005.), Vertical Intra-Industry Trade: Patterns And Determinants In The Italian Case, *Quaderni DSEMS 06-2005*, (Foggia: Department of Economics, Mathematics and Statistics, University of Foggia).

KOMPARATIVNE PREDNOSTI I IZVOZNA KONKURENTNOST HRVATSKE PRERAĐIVAČKE INDUSTRIJE

SAŽETAK

Svrha je ovoga rada istražiti položaj hrvatske prerađivačke industrije u međunarodnoj razmjeni. Metodologija rada zasniva se na primjeni pokazatelja disperzije i koncentracije, komparativnih prednosti, specijalizacije u intraindustrijskoj razmjeni, horizontalne i vertikalne specijalizacije i izvozne konkurentnosti. Rad se sastoji od četiri dijela: uvoda, metodologije, empirijskih rezultata i zaključka. Najveći broj sektora prerađivačke industrije u Hrvatskoj nema izražene komparativne prednosti u međunarodnoj razmjeni. Analiza izvozne konkurentnosti pokazuje skromni rast izvozne konkurentnosti strojogradnje, stagnaciju kemijske industrije, oscilaciju brodogradnje i značajan pad konkurentnosti tekstilne i obućarske industrije.

JEL: F14

Ključne riječi: komparativne prednosti, izvozna konkurentnost, prerađivačka industrija, Hrvatska